

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Νεοφύτου Βάμβα 6 (3ος όρ), 10674 Αθήνα, τηλ: 210 7233221-2; φαξ: 210 7233217;

e-mail: info@nchr.gr, website: www.nchr.gr

**Απόφαση σχετικά με την ενδεχόμενη ελληνική εμπλοκή στις
έκνομες πτήσεις της CIA***

Σύμφωνα με πολλές αξιόπιστες έρευνες που έχουν δει το φως της δημοσιότητας τα τελευταία δύο χρόνια, **ο εναέριος χώρος καθώς και ορισμένα αεροδρόμια ή/και στρατιωτικές βάσεις στην Ελλάδα, μεταξύ άλλων χωρών της Ευρώπης, έχουν χρησιμοποιηθεί από την Κεντρική Υπηρεσία Πληροφοριών (Central Intelligence Agency, CIA) των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής σε σχέση με τις πρακτικές που είναι γνωστές ως «παράδοση κρατουμένων» (“rendition”).¹**

Οι πρακτικές αυτές αφορούν στη μεταφορά ατόμων από μία χώρα σε άλλη, συνήθως χωρίς να προηγηθεί οποιασδήποτε μορφής δικαστική ή διοικητική διαδικασία, όπως π.χ. η διαδικασία έκδοσης.

Συγκαταλέγονται:

**Η εν λόγω απόφαση ελήφθη ομοφώνως κατά τη συνεδρίαση της Ολομέλειας της ΕΕΔΑ της 3ης Μαΐου 2007, έπειτα από σχετική εισήγηση του ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Αμνηστίας*

¹ Ενδεικτικά, ως πιο χαρακτηριστική μπορούμε να αναφέρουμε την έκθεση του Συμβουλίου της Ευρώπης: *Alleged secret detentions and unlawful inter-state transfers of detainees involving Council of Europe member states*, Committee on Legal Affairs and Human Rights, Rapporteur: Mr Dick Marty, Switzerland, Alliance of Liberals and Democrats for Europe, 12 Ιουνίου 2006. Στην έκθεση αυτή αναφέρεται ότι «μερικές από τις προαναφερθείσες χώρες και άλλες μπορούν να θεωρηθούν υπεύθυνες για συνεργασία/συνπαιγνία- ενεργητική ή παθητική (με την έννοια πως ανέχτηκαν ή αμέλησαν να εκπληρώσουν το καθήκον της επίβλεψης)- συμπεριλαμβανομένων μυστικών κρατήσεων και παράνομων διακρατικών μεταγωγών απροσδιόριστου αριθμού προσώπων των οποίων η ταυτότητα παραμένει άγνωστη: -Πολωνία και Ρουμανία, αναφορικά με τη διαχείριση μυστικών κέντρων κράτησης, -Γερμανία, Τουρκία, Ισπανία και Κύπρος για πτήσεις που ενείχαν παράνομη μεταφορά κρατουμένων, -Ιρλανδία, Ην. Βασίλειο, Πορτογαλία, Ελλάδα και Ιταλία, διότι υπήρξαν ενδιάμεσοι σταθμοί πτήσεων που ενείχαν παράνομη μεταφορά κρατουμένων».

(<http://assembly.coe.int/main.asp?Link=/documents/workingdocs/doc06/edoc10957.old.htm>)

- μεταγωγή κρατουμένων στο πλαίσιο του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» και παράδοσή τους στις αρχές άλλων Κρατών,
- σύλληψη και κράτηση ατόμων από αλλοδαπές αρχές,
- απαγωγή υπόπτων σε ξένο έδαφος.

Τα περισσότερα Κράτη, προς τα οποία οι ΗΠΑ μετáγουν τα θύματα της «παράδοσης κρατουμένων», είναι γνωστό πως χρησιμοποιούν βασανιστήρια και άλλες μορφές κακομεταχείρισης κατά τη διάρκεια της ανάκρισης. Υπάρχουν καταγγελίες ότι Κράτη στα οποία είναι γνωστό πως διαπράττονται βασανιστήρια έχουν επιλεγεί ακριβώς προκειμένου να παραλάβουν κρατούμενους για ανάκριση, καθώς και ότι ανακριτές των ΗΠΑ έχουν διατυπώσει απειλές προς κρατούμενους ότι θα σταλούν σε τέτοια Κράτη.

Σε άλλες περιπτώσεις, θύματα «παραδόσεων κρατουμένων», τα οποία έχουν μεταχθεί στην δικαιοδοσία των ΗΠΑ από άλλες χώρες, έχουν κρατηθεί σε μυστικά κέντρα κράτησης, τα οποία διευθύνουν οι ΗΠΑ εκτός της επικράτειάς τους (τα κέντρα αυτά ορισμένες φορές αποκαλούνται και «μαύροι τόποι» / “black sites”).

Η ΕΕΔΑ θεωρεί αυτές τις πρακτικές παράνομες σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, επειδή παρακάμπτουν οποιαδήποτε δικαστική ή διοικητική διαδικασία, όπως για παράδειγμα την έκδοση. Παρακάμπτεται ακόμα και η ειδική νομοθεσία που θεσπίστηκε για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Επιπροσθέτως, μια «παράδοση κρατουμένου» συνήθως συμπεριλαμβάνει πολλαπλές παραβιάσεις των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, όπως απαγωγή, αυθαίρετη σύλληψη και κράτηση και παράνομη μεταγωγή χωρίς την τήρηση της διαδικασίας που προβλέπεται στο νόμο.

Η σύλληψη και η κράτηση των περισσότερων θυμάτων «παράδοσης κρατουμένων» ήταν εξ αρχής παράνομες: ορισμένοι απήχθησαν, σε άλλους δεν δόθηκε καμία δυνατότητα πρόσβασης σε οποιαδήποτε δικαστική αρχή. Η «παράδοση κρατουμένων» παραβιάζει επίσης μια σειρά από άλλες εγγυήσεις σχετικές με την ασφάλεια και την ελευθερία του ατόμου – για παράδειγμα, τα θύματα της «παράδοσης κρατουμένων» δεν έχουν καμία δυνατότητα να

αμφισβητήσουν τη νομιμότητα της κράτησής τους, ούτε την αυθαίρετη απόφαση μεταγωγής τους από τη μία χώρα στην άλλη.

Η «παράδοση κρατουμένων» είναι καίριο στοιχείο στο παγκόσμιο σύστημα μυστικών μεταγωγών και αυθαίρετης κράτησης. Το σύστημα αυτό έχει σχεδιαστεί ώστε να κρατούνται άνθρωποι, συχνά με σκοπό την απόσπαση πληροφοριών από αυτούς, χωρίς κανέναν νομικό περιορισμό ή δικαστική επίβλεψη. Πολλά από τα θύματα της «παράδοση κρατουμένων» έχουν κρατηθεί ή συνεχίζουν να κρατούνται εντελώς αυθαίρετα υπό καθεστώς «αναγκαστικής εξαφάνισης». Οι περισσότεροι από όσους κρατούνται σε μυστικά κέντρα κράτησης (τους λεγόμενους «μαύρους τόπους») έχουν υποβληθεί σε «παράδοση».

Σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο, τα Κράτη υποχρεούνται να απαγορεύουν τη μεταφορά και παράδοση ενός ατόμου σε άλλο Κράτος, όπου το άτομο κινδυνεύει να υποστεί βασανιστήρια ή άλλη μορφή κακομεταχείρισης, καθώς και να προλαμβάνουν, να ποινικοποιούν, να διερευνούν και να τιμωρούν πράξεις βασανισμού ή άλλης μορφής κακομεταχείρισης, τη συναυτουργία για διάπραξη βασανιστηρίων και τη συνέργεια ή την εξώθηση σε πράξεις βασανισμού.

Ένα Κράτος, το οποίο βοηθά ή διευκολύνει άλλο Κράτος στη διάπραξη παραβίασης του διεθνούς δικαίου, υπέχει διεθνή ευθύνη εφ' όσον το πράττει γνωρίζοντας τις περιστάσεις που περιβάλλουν την παραβίαση. Με άλλα λόγια, Κράτη που εν γνώσει τους διευκολύνουν τα βασανιστήρια και την κακομεταχείριση, τις αναγκαστικές «εξαφανίσεις» και τη μυστική κράτηση, είναι συνυπεύθυνα για αυτές τις παραβιάσεις.²

² Η έκθεση της Διεθνούς Αμνηστίας, με τίτλο *«Κάτω από τον ορίζοντα του ραντάρ: Μυστικές πτήσεις προς τα βασανιστήρια και την «εξαφάνιση»*, καταδεικνύει ότι η CIA εκμεταλλεύεται τις πρακτικές αεροπλοΐας που, σε άλλη περίπτωση, θα απαιτούσαν οι πτήσεις της να δηλώνονται στις αρχές πολιτικής αεροπορίας. Η έκθεση καταγράφει δεκάδες προορισμούς ανά τον κόσμο, όπου προσγειώθηκαν και απογειώθηκαν αεροσκάφη που συνδέονται με πτήσεις έκνομων μεταγωγών. Καταγράφει επίσης ιδιωτικές αερογραμμές που διαθέτουν άδεια να προσγειώνονται στις στρατιωτικές βάσεις των ΗΠΑ παγκοσμίως. Η Διεθνής Αμνηστία έχει στη διάθεσή της στοιχεία για σχεδόν 1.000 πτήσεις που συνδέονται ευθέως με τη CIA, οι περισσότερες από τις οποίες χρησιμοποίησαν τον ευρωπαϊκό εναέριο χώρο. Πρόκειται για πτήσεις αεροσκαφών που φαίνεται ότι χειριζόταν μονίμως η CIA μέσω

Η τελική έκθεση της Επιτροπής του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις ενέργειες της CIA στην Ευρώπη, παρά τη γενική έλλειψη συνεργασίας και μάλιστα την αντίσταση ευρωπαϊκών κυβερνήσεων, επιβεβαιώνει τα συμπεράσματα ότι η συνέργεια ευρωπαϊκών χωρών επέτρεψε να πραγματοποιηθούν στην Ευρώπη έκνομες μεταγωγές από τη CIA.

Σε ό,τι αφορά την Ελλάδα, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο σημειώνει 64 στάσεις που πραγματοποίησαν σε ελληνικούς αερολιμένες αεροσκάφη, που χρησιμοποιούνταν από τη CIA, και εκφράζει την σοβαρή ανησυχία του σχετικά με τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων, που σχετίζονται με κυκλώματα έκτακτων παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων. Επιπλέον, εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τις στάσεις που πραγματοποίησαν στην Ελλάδα αεροσκάφη που έχει αποδειχθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν από τη CIA σε άλλες περιπτώσεις για τις έκτακτες παραδόσεις κατονομαζόμενων προσώπων.³

εταρειών-βιτρίνα. Σε άλλη, δεύτερη κατηγορία, υπάρχουν στοιχεία για περίπου 600 άλλες πτήσεις αεροσκαφών που έχει επιβεβαιωθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν τουλάχιστον προσωρινά από τη CIA. Η έκθεση περιγράφει λεπτομερώς τους προορισμούς και το ιδιοκτησιακό καθεστώς συγκεκριμένων αεροσκαφών, που συνδέονται με ανθρώπους που μεταφέρθηκαν παράνομα, από τους οποίους έχει πάρει συνεντεύξεις η Διεθνής Αμνηστία.

³ Το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου αναφέρει κατά λέξη, μεταξύ άλλων, ότι το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: «Είναι πεπεισμένο ότι τα δικαιώματα του ατόμου και ο πλήρης σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων συμβάλλουν στην ασφάλεια· θεωρεί απαραίτητο ότι στη σχέση μεταξύ της ανάγκης για ασφάλεια και των ατομικών δικαιωμάτων, τα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να τυγχάνουν πάντοτε πλήρους προστασίας, διασφαλίζοντας ότι οι φερόμενοι ως τρομοκράτες δικάζονται και καταδικάζονται σε πλαίσιο νόμιμης δίκης.

Εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι οι κυβερνήσεις των ευρωπαϊκών χωρών δεν αισθάνθηκαν την ανάγκη να ζητήσουν διευκρινίσεις από την αμερικανική κυβέρνηση σχετικά με την ύπαρξη μυστικών φυλακών εκτός του επικράτειας των ΗΠΑ·

Υπενθυμίζει ότι το πρόγραμμα κατ' εξαίρεση παραδόσεων αποτελεί εξωδικαστική πρακτική η οποία αντιβαίνει στους καθιερωμένους κανόνες περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων αφού κατά την πρακτική αυτή ένα πρόσωπο ύποπτο για τρομοκρατική δράση απάγεται, συλλαμβάνεται ή/ και παραδίδεται σε αμερικανούς αξιωματούχους για να τεθεί υπό κράτηση ή/ και μεταφέρεται παράνομα σε άλλη χώρα για να υποβληθεί σε ανάκριση και να κρατηθεί, συνήθως χωρίς δυνατότητα επικοινωνίας με τον έξω κόσμο και συχνά κινδυνεύει από βασανιστήρια·

Εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για το γεγονός ότι οι οικογένειες των θυμάτων δεν έχουν απολύτως καμία ενημέρωση για την τύχη των συγγενών τους·

Καταδικάζει τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις ως παράνομο μέσο που χρησιμοποιούν οι ΗΠΑ στον αγώνα κατά της τρομοκρατίας· καταδικάζει, επιπλέον, την αποδοχή και την απόκρυψη της πρακτικής αυτής, σε αρκετές περιπτώσεις, από τις μυστικές υπηρεσίες και τις κυβερνητικές αρχές ορισμένων ευρωπαϊκών κρατών·

Καταδικάζει κάθε συμμετοχή στις ανακρίσεις θυμάτων παράνομων παραδόσεων, επειδή αποτελεί καταδικαστέα νομιμοποίηση του είδους αυτού παράνομης διαδικασίας, ακόμη και όταν οι συμμετέχοντες στις ανακρίσεις δεν φέρουν άμεση ευθύνη για την απαγωγή, την κράτηση τον βασανισμό ή την κακομεταχείριση των θυμάτων.

Τονίζει ότι τουλάχιστον 1245 πτήσεις που εκτελέστηκαν από τη CIA πραγματοποιήθηκαν εντός του ευρωπαϊκού εναέριου χώρου ή πραγματοποίησαν στάσεις σε ευρωπαϊκούς

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η Εθνική Επιτροπή Δικαιωμάτων του Ανθρώπου,

α) πιστή στην πάγια θέση της πως η καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της ένοπλης βίας δεν μπορεί παρά να γίνεται με σεβασμό στο διεθνές δίκαιο και τα δικαιώματα του ανθρώπου,

β) αξιολογώντας το υλικό που βρίσκεται στα χέρια της και λαμβάνοντας υπόψη και τις εκθέσεις και παρατηρήσεις τόσο του Συμβουλίου της Ευρώπης όσο και του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου,

απευθύνεται στην ελληνική κυβέρνηση και της προτείνει:

1. Να ζητήσει από την κυβέρνηση των ΗΠΑ να δηλώσει εάν χρησιμοποίησε αεροδρόμια ή στρατιωτικές βάσεις της στην Ελλάδα ή τον ελληνικό εναέριο χώρο, για τους σκοπούς έκτακτων παραδόσεων κρατουμένων.

2. Να δημοσιοποιήσει κατά πόσον η κυβέρνηση των ΗΠΑ έχει ποτέ ζητήσει διπλωματική έγκριση από Έλληνες αξιωματούχους προκειμένου να διεξαχθούν πτήσεις «παραδόσεων κρατουμένων», ή κατά πόσον Έλληνες αξιωματούχοι είχαν ποτέ κάποια πληροφόρηση από τις ΗΠΑ για πτήσεις «παραδόσεων κρατουμένων» που χρησιμοποιούσαν, ή επρόκειτο να χρησιμοποιήσουν αεροδρόμια σε ελληνικό έδαφος. Σε τέτοια περίπτωση, ποια ήταν η απάντηση της ελληνικής κυβέρνησης; Η ελληνική κυβέρνηση ζητά ή λαμβάνει παγίως επιβεβαίωση του σκοπού ή της αποστολής πτήσεων που διεξάγονται από υπηρεσίες ασφαλείας άλλων χωρών; Αν ναι, να προβεί

αερολιμένες από τα τέλη του 2001 έως τα τέλη του 2005, στις οποίες πρέπει να προστεθεί απροσδιόριστος αριθμός στρατιωτικών πτήσεων για τους ίδιους σκοπούς υπενθυμίζει ότι, αφενός, ενδεχομένως να πραγματοποιήθηκαν περισσότερες πτήσεις της CIA από αυτές που επιβεβαιώθηκαν από τις έρευνες που διεξήχθησαν από την προσωρινή επιτροπή, ενώ, αφετέρου, δεν χρησιμοποιήθηκαν όλες αυτές οι πτήσεις για κατ' εξαίρεση παραδόσεις·

Σημειώνει τις 64 στάσεις που πραγματοποίησαν σε ελληνικούς αερολιμένες αεροσκάφη που χρησιμοποιούνταν από τη CIA και εκφράζει τη σοβαρή ανησυχία του σχετικά με τον σκοπό των εν λόγω πτήσεων που προέρχονταν από ή είχαν προορισμό χώρες που σχετίζονται με κυκλώματα κατ' εξαίρεση παραδόσεων και μεταφορές κρατουμένων· εκφράζει τη δυσαρέσκειά του για τις στάσεις που πραγματοποίησαν στην Ελλάδα αεροσκάφη που έχει αποδειχθεί ότι χρησιμοποιήθηκαν από τη CIA, σε άλλες περιπτώσεις, για τις κατ' εξαίρεση παραδόσεις των Bisher Al-Rawi, Jamil El-Banna, Abou Elkassim Britel, Khaled El-Masri, Binyam Mohammed και Maher Arar και για την απέλαση των Ahmed Agiza και Mohammed El-Zari». Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο: Eu2006/2200/14-2-2007.

η ελληνική κυβέρνηση σε δημόσια ενημέρωση για τις πληροφορίες που ζητούνται, καθώς και τη διαδικασία που ακολουθείται, σε περίπτωση που δεν παρέχονται αυτές οι πληροφορίες. Συστήνεται επίσης να δημοσιοποιηθεί η τυχόν ύπαρξη οποιωνδήποτε περιστατικών με πτήσεις της CIA, στα οποία τα ερωτήματα αυτά να παρέμειναν αναπάντητα ή παρασχέθηκαν οι απαραίτητες πληροφορίες.

3. Να λάβει τα κατάλληλα μέτρα ώστε να αποτραπεί η μελλοντική χρήση του εναέριου χώρου και των αεροδρομίων της Ελλάδας από αεροσκάφη που χρησιμοποιούνται για παράνομες δραστηριότητες, ζητώντας, μεταξύ άλλων, επαρκείς πληροφορίες από τα αεροσκάφη που ζητούν να διέλθουν από τον ελληνικό εναέριο χώρο.

4. Να εξετάσει αν η ισχύουσα νομοθεσία δίνει τη δυνατότητα στους Έλληνες αξιωματούχους να αναγκάσουν ένα αεροσκάφος, για το οποίο υπάρχει η υπόνοια ότι βρίσκεται σε αποστολή «παράδοσης κρατουμένων», να προσγειωθεί σε ελληνικό αεροδρόμιο και υπό ποιες περιστάσεις η ελληνική νομοθεσία επιτρέπει, ή επιβάλλει, στα ελληνικά σώματα ασφαλείας (ή τις ένοπλες δυνάμεις) να επιβιβαστούν στο αεροσκάφος για έλεγχο.

5. Να διευκρινίσει αν οι ΗΠΑ διατηρούσαν ή διατηρούν οποιαδήποτε εγκατάσταση κράτησης ή ανάκρισης στη χώρα, ή οποιαδήποτε εγκατάσταση της οποίας ο σκοπός της είναι άγνωστος. Συστήνεται επίσης στην ελληνική κυβέρνηση να περιγράψει τις ενέργειες στις οποίες έχει προβεί προκειμένου να διερευνήσει τις καταγγελίες αυτές, καθώς και προκειμένου να διαπιστώσει την ύπαρξη ή μη τέτοιων εγκαταστάσεων

6. Να δηλώσει ότι οι έκνομες μεταγωγές και οι πτήσεις έκνομων μεταγωγών δεν επιτρέπονται και να λάβει αποτελεσματικά μέτρα που να αποτρέπουν τις έκνομες μεταγωγές μέσω του ελληνικού εδάφους και τις πτήσεις έκνομων μεταγωγών μέσω του ελληνικού εναέριου χώρου.

7. Να ξεκινήσει ή να συνεχίσει δικαστικές και κοινοβουλευτικές έρευνες για την πρακτική των έκνομων μεταγωγών και να συνεργαστεί πλήρως για την ολοκλήρωσή τους. Να επανεξετάσει διεξοδικά τις πρακτικές που ενδέχεται να διευκολύνουν έκνομες μεταγωγές. Να συνεργαστεί πλήρως με τις συνεχιζόμενες διεθνείς και περιφερειακές έρευνες για την έκνομη

μεταγωγή και τη μυστική κράτηση, μεταξύ άλλων παρέχοντάς τους πρόσβαση σε όλες τις συναφείς πληροφορίες και τα αρμόδια πρόσωπα.

8. Να διασφαλίσει ότι κανείς δεν τίθεται υπό μυστική ή κατ' άλλον τρόπο αυθαίρετη κράτηση στο ελληνικό έδαφος.

9. Να επιβάλει την απαγόρευση της απομάκρυνσης οποιουδήποτε προσώπου από την Ελλάδα προς οποιαδήποτε Κράτος όπου υπάρχουν βάσιμες υπόνοιες ότι το πρόσωπο θα διέτρεχε κίνδυνο σοβαρών παραβιάσεων ανθρωπίνων δικαιωμάτων ή επιβολής της θανατικής ποινής, καθώς και να μην επιζητά ούτε να δέχεται διπλωματικές διαβεβαιώσεις ή να συνάπτει σχετικές διμερείς συμφωνίες σε τέτοιες περιπτώσεις.

10. Να επιδιώξει την εκ μέρους των αρμοδίων εισαγγελικών λειτουργών άσκηση ποινικής δίωξης εναντίον οποιουδήποτε βαρύνεται με εύλογες υποψίες ότι ευθύνεται για παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων σε σχέση με έκνομες μεταγωγές.

11. Να επιδιώξει τη διακρίβωση της τύχης και του τόπου όπου βρίσκονται τα θύματα των 64 περιπτώσεων που αφορούν την Ελλάδα και να προβεί στα απαραίτητα διαβήματα προκειμένου τα θύματα να λάβουν δίκαιη ικανοποίηση για την τυχόν υλική τους ζημία και την ηθική τους βλάβη.

Αθήνα, 3 Μαΐου 2007